

5. Голуби миру у військовій формі Ч. 1 URL : <https://defence-ua.com/index.php/statti/8054-holuby-myr-u-viyskoviy-formi-ch1>.
6. Цивільно-військове співробітництво за стандартами НАТО : навчальний посібник. Київ : НУОУ ім. Івана Черняховського, 2015. 87 с.
7. Коссе Д.Д. Значення та сутність правового режиму в правовій системі України. *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 25–29.
8. Шамсумова Э.Ф. Правовые режимы (теоретический аспект) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Урал. юрид. ин-т МВД России. Екатеринбург, 2001. 213 с.
9. Розанов И.С. Административно-правовые режимы по законодательству РФ, их назначение и структура. *Государство и право*. 1996. №9. С. 84–91.
10. Шарабурина О.О. Поняття адміністративно-правового режиму інформації з обмеженим доступом (основні підходи). *Часопис Київського університету права*. 2011. №2. С. 120–123.

ПУСТОВІТ Ю. Ю.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Київський національний торговельно-
економічний університет)

ЗАПОТОЦЬКА О. В.,

доктор юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Київський національний торговельно-
економічний університет)

ТІМАШОВ В. О.,

доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
(Київський національний торговельно-
економічний університет)

УДК 336.025.2(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.4.27>

**ЛІЦЕНЗУВАННЯ ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ**

Дана стаття спрямована на встановлення та дослідження наукових праць із питань адміністративно-правового забезпечення ліцензування торговельної діяльності в Україні.

Визначено нормативно-правове законодавство України з питань адміністративно-правового забезпечення ліцензування торговельної діяльності в Україні та встановлено суб'єкти даних питань.



Проаналізовано характеристику адміністративно-правового забезпечення, поняття ліцензування та його головні принципи.

Досліджено активність впровадження політики дерегулювання господарської справи, що в першу чергу зумовлено євроінтеграційними процесами розвитку та вагомо зменшується втручання держави в діяльність господарських суб'єктів.

Результати дослідження мають практичне значення, зокрема у правотворчості – задля вдосконалення нормативно-правового регулювання і формування ефективного адміністративного законодавства щодо ліцензування господарської торговельної діяльності; та у правозастосовній діяльності – задля поліпшення практичної діяльності суб'єктів адміністративно-правового регулювання ліцензування господарської торговельної діяльності та налагодження ефективної взаємодії зі суб'єктами господарювання, які мають намір провадити або провадять ліцензовану торговельну діяльність.

У даній статті визначено основні принципи адміністративно-правового регулювання ліцензування торговельної господарської діяльності.

Суб'єкти адміністративно-правового регулювання ліцензування торговельної господарської діяльності – це органи влади, які на основі норм адміністративного права та за допомогою адміністративно-правових засобів здійснюють вплив на ліцензійні відносини з метою забезпечення реалізації конституційного права на підприємницьку діяльність, не заборонену законом, але таку, яка створює підвищений ризик заподіяння шкоди життю та здоров'ю, правам та свободам людей, навколишньому природному середовищу, безпеці держави та з метою запобігання шкоді життю та здоров'ю, правам та свободам людей, навколишньому природному середовищу, безпеці держави, можливість заподіяння якої пов'язана зі здійсненням суб'єктами господарювання такої діяльності.

Адміністративно-правовими формами прийняття суб'єктами ліцензійних правовідносин рішень у сфері ліцензування є акти застосування норм права (правозастосовні акти) органів державної влади, що є суб'єктами ліцензійних правовідносин. У першу чергу – органів ліцензування, а також спеціально уповноваженого органу з питань ліцензування.

Поза увагою не залишилися також і проблеми застосування механізмів регулювання господарської діяльності, також поняття цієї юридичної категорії, функціонування зазначеного механізму

Ключові слова: ліцензування, ліцензія, адміністративно-правове регулювання, орган ліцензування, ліцензійна процедура, ліцензійне провадження, ліцензійне законодавство.

Pustovit Yu. Yu., Zapototska O. V., Timashov V. A. Licensing as one of the means of state regulation: theoretical and legal principles

This article is aimed at establishing and researching scientific works on administrative and legal support of licensing of trade activity in Ukraine. The legislation of Ukraine on administrative and legal support of licensing of trade activity in Ukraine has been identified and the subjects of these issues have been identified. The characteristics of administrative and legal support, the concept of licensing and its main principles are analyzed.

The activity of implementing a policy of deregulation of business, which is primarily caused by the European integration processes of development, is examined, and the state's interference in the activity of economic entities is significantly reduced.

The results of the study are of practical importance, in particular, in lawmaking – to improve regulatory and legal regulation and to formulate effective administrative legislation on licensing of commercial trading activities; and in law enforce-



ment activities – to improve the practical activity of the subjects of administrative and legal regulation of licensing of commercial trading activities and to establish effective interaction with economic entities that intend to conduct or conduct licensed trading activities.

This article defines the basic principles of administrative and legal regulation of licensing of commercial business activities.

The subjects of administrative and legal regulation of licensing of commercial economic activity are the authorities which, on the basis of norms of administrative law and with the help of administrative and legal means, influence the licensing relations in order to ensure the implementation of the constitutional right to business activity, which is not prohibited by law, but such , which poses an increased risk of harm to life and health, human rights and freedoms, the environment, state security and to prevent code of life and health, rights and freedoms of people, the environment, national security, the possibility of causing any related entities for the implementation of such activities.

Administrative and legal forms of licensing entities making decisions in the field of licensing are acts of application of the rules of law (enforcement acts) of public authorities, which are subjects of licensed legal relations – First of all, licensing bodies, as well as a specially authorized licensing body.

The problems of the application of mechanisms of regulation of economic activity, also – the concept of this legal category, the functioning of the said mechanism were also left out of consideration.

Key words: *licensing, license, administrative law regulation, licensing body, licensing procedure, licensing proceedings, licensing legislation.*

Постановка проблеми. Ліцензування на момент сьогодні є одним із головних засобів регулювання держави діяльності суб'єктів господарювання. Упровадження особливих адміністративно-правових режимів ліцензування виступає наслідком у необхідності країни урівноважити публічний та приватний інтерес. У ліцензуванні поєднано інтерес суб'єктів господарювання, що, дотримуючись ліцензійних умов, можуть реалізовувати ліцензовану діяльність та отримати прибутки, і, відповідно, інтерес всіх громадян та держави в загальному. Країна не має чинити необґрунтовані перешкоди задля суб'єктів господарювання, право на свободу діяльності підприємців, які гарантовані Конституцією України – головним законом, для чого й необхідно дотримуватись чіткості в регламентації ліцензування як правового режиму.

Сьогодні в нашій державі активно впроваджується політика дерегулювання господарської справи, що зумовлено євроінтеграційними процесами розвитку, та вагомо зменшується втручання держави в діяльність господарських суб'єктів. Варто зазначити, що Указом Президента України від 12 січня 2015 р. № 5/2015 було схвалено Стратегією сталого розвитку «Україна – 2020», що зазначає проведення реформи та програми щодо розвитку країни, в тому числі в частині дерегуляції і розвиткових процесів підприємств. Одними із проявлень встановлених політик було прийняття 3 березня 2015 р. ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» №222-VIII, який позитивно вів нові ознаки, але все ж залишив невирішеними багато проблемних питань правових регулювань у ліцензуванні [1].

Планами заходів щодо дерегуляції господарської діяльності, затвердженими постановами Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 615-р, Стратегією реформування державного управління України на 2016-2020 роки, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24 серпня 2016 року 2 № 474-р, передбачено оптимізацію дозвільних процедур, у тому числі ліцензування, скорочення видів діяльності, що підлягають ліцензуванню, перегляд вимог ліцензійних умов, приведення дозвільного законодавства, законодавства щодо системи ліцензування у відповідність із законом про адміністративну процедуру [2, с. 52].



Відповідно до проведених адміністративних реформ, зміни підходів до методів адміністративного права та в рамках сталого курсу на усунення адміністративних бар'єрів, що є перепонами задля розвитку підприємств, і зважаючи на нестабільність і безсистемність ліцензійного законодавства із моменту набуття нашою державою незалежності та наразі, вагомої актуальності набуває проблематика розробки теоретичних основ адміністративно-правового регулювання ліцензування торговельної господарської діяльності в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із даної теми, виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується стаття. Наукові адміністративно-правові аналізування проблематики правового регулювання ліцензування торговельної господарської діяльності проводять такі науковці і дослідники, як: М.О. Агапова, А.Б. Багандов, С.С. Вітвіцький, К.О. Дмитрикова, О.В. Кашперський, К.І. Костильова, Т.В. Куликова, Г.В. Мельничук, П.М. Пальчук, І.Д. Пастух, В.В. Піцикевич, М.В. Савчук, О.Г. Семенніков, Т.В. Червякова, А.О. Шеваріхін, Л.В. Шестак, Ю.С. Юр'єва та інші.

Господарсько-правові аналізування проблематики ліцензування проводять такі науковці, як: Е.Е. Бекірова, Ж.О. Іонова, О.М. Олейник, А.І. Шпомер і ін.

Метою дослідження є встановлення і науково-теоретичне обґрунтування змістовних особливостей адміністративно-правового регулювання ліцензування торговельної господарської діяльності, а також формулювання пропозицій, які спрямовані на покращення адміністративного законодавства і правозастосування в зазначеній області діяльності.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи дану тематику, передусім варто визначити характеристику, адже «ліцензування» виступає поширеним та нерідко вживається як у законі і юридичній науці, так і в повсякденному житті та діяльності громадян. Але відповіді на питання, що означає ліцензування, досі немає.

У теперішньому законі нашої держави характеристику поняття «ліцензія» можна зустріти в таких значеннях, як:

- дозвіл, який видається спеціально уповноваженими органами на зайняття відповідними видами діяльності, реалізація якого без ліцензій є забороненою згідно із ЗУ «Про ліцензування видів господарської діяльності» і законодавства, яке встановлює спеціальні порядки ліцензування в окремих сферах діяльності [3];
- дозвіл на використання об'єктів прав інтелектуальної власності, які регулюється Цивільним кодексом України (статті 1107-1109, 1114) і ЗУ «Про охорону прав на винаходи та корисні моделі» [4];
- дозвіл на здійснення діяльності полювання згідно із ЗУ «Про мисливське господарство та полювання».

Варто зазначити, що ліцензія встановлюється як записи в ЄДР юридичних і фізичних осіб підприємців і громадських формувань щодо рішень органів ліцензування щодо наявності в суб'єктів господарювання права на провадження визначених ним видів торговельної господарської діяльності, яка підлягає ліцензуванню [2].

Але все ж, досліджуючи різні літературні та наукові джерела, варто зазначити, що характеристика ліцензійного процесу – засіб державного регулювання провадження торговельної господарської діяльності, а, відповідно, ліцензія як запис щодо рішень органів ліцензування. Ліцензію варто розглядати в літературі як документи, дозволи і як право. Окрім ліцензування як засобів державних регулювань провадження торговельної господарських діяльності є можливим й необхідним розглядати його у якості системи правовідносин, правовому режимі і правовому інституті.

Ліцензування в системі правовідносин було досліджено в діяльності наукових робіт А.В. Гущина, що визначає ліцензійні правовідносини як вольові владні суспільні відносини, що врегульовані нормами адміністративного права, які виникають:

- у сфері надання ліцензій;
- у сфері переоформлення документів;
- у сфері призупинення й поновлення дій ліцензії;
- у сфері анулювання ліцензії;



– у сфері контролю органів ліцензування за дотриманнями ліцензіатами під час реалізації видів діяльності, які ліцензуються, відповідних ліцензійних вимог та умов.

Варто зазначити, що за своїми характеристиками зазначені правовідносини виступають адміністративними, тому що одним із суб'єктів є орган виконавчої влади, отож у даних правовідносинах присутні юридично закріплені нерівності сторін [5, с. 24].

Ю.О. Тихомиров залежно від мети поділяє адміністративно-правові режими на такі групи:

- що визначають відповідний державний стан;
- функціональні режими, що гарантують функції управління або сфери діяльності;
- так звані легалізаційні, за допомогою яких реалізовується офіційна реєстрація юридичних та фізичних осіб чи регламентація нормативних вимог до видів діяльності [6].

Заходи прямих впливів використовуються державою в тому випадку, під час якого економічні методи не прийнятні чи не достатньо ефективні під час вирішення завдань. Адміністративні методи державного регулювання торговельної господарської діяльності втілюються в життя, в тому числі через такі засоби державного регулювання у сфері господарювання, як ліцензування.

Досліджено, що адміністративно-правове регулювання ліцензування виступає складовою частиною усього державного регулювання у сферах економіки і являє у собі безпосередню та повсякденну реалізацію державно владного впливу на суспільні відносини, що пов'язані зі здійсненнями відповідних різновидів торговельної господарської діяльності, а також забезпечують стабільності, захистів прав і охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання і публічних інтересів.

Правові регулювання в теорії права встановлені як здійснювані за допомогою систем правові засоби результативні, нормативно-організаційні впливи на суспільні відносини із метою їх впорядкування, охорони, розвитку відповідно до суспільних потреб [2, с. 289].

Варто зазначити те, що адміністративно-правове регулювання у сфері підприємницької діяльності В.Д. Мельгунов встановлює як сукупність норм законодавчих актів і норм підзаконних нормативно-правових актів, які виступають основою задля виконавчої й розпорядчої діяльності органів публічної адміністрації, що спрямовані на стимулювання підприємницької діяльності, легалізацію і гарантування безпеки задля громадян та самої держави, реалізаційні процеси інших публічно-важливих напрямків [5, с. 17].

Доцільно надати характеристики принципам адміністративно-правового регулювання ліцензування торговельної господарської діяльності, адже це головні, вихідні початки, ідеї, положення, які виражають сутність та закономірність адміністративних прав як специфічних соціальних регуляторів ліцензійних відносин, встановлюють характери механізмів адміністративно-правових регулювань ліцензійних відносин, природи зв'язку, що формулюються у процесі встановлених регулювань [2].

Безперечно, адміністративно-правове регулювання ліцензування торговельної господарської діяльності зумовлюється відповідно до загальних принципів адміністративно-правових регулювань, а також відповідно до принципів адміністративно-правових регулювань торговельної господарських діяльностей, окрім того, має специфічний принцип, характерний саме задля регулювань ліцензійних правовідносин. Варто зазначити й те, що загальні принципи адміністративно-правового регулювання містять фундаментальні значення задля усієї галузі адміністративного права і характерні для адміністративно-правових регулювань ліцензування торговельної господарських діяльностей:

- принцип законності;
- принцип пріоритету прав та свобод людини і громадянина;
- принцип рівності громадян перед законом;
- принцип демократизму нормотворчості й реалізації права;
- принцип взаємної відповідальності держави і людини;
- принцип гуманізму і справедливості у взаємовідносинах між державою і людиною [7].



Висновки. Отже, в підсумку варто зазначити, що охарактеризовано цілеспрямовані впливи норм адміністративного права на суспільні відносини, які спрямовані на здійснення і реалізацію відповідних встановлених законодавством різновидів торговельної господарської діяльності за допомогою адміністративно-правових засобів, які передбачають надання державою дозволів на реалізацію відповідних різновидів торговельної господарської діяльності згідно з умовами дотримання встановлених вимог і визначення меж права на їх здійснення, а також контролю за зазначеною діяльністю, і можливість припинення останньої за особливими підставами з ініціатив відповідних державних органів, із метою забезпечення прав, свобод та публічних законних інтересів фізичних і юридичних осіб, нормального функціонування громадянського суспільства і держави.

Список використаних джерел:

1. Алексеева Д.Г. Российское предпринимательское право : учебник. Москва : Проспект, 2010. 1064 с.
2. Власюк А.В. Зарубіжний досвід використання дозвільних процедур у сфері підприємницької діяльності. *Право і суспільство*. 2014. № 2. С. 76–80.
3. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» № 222-VIII від 02.03.2015 року. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. С. 1234. Ст. 158.
4. Тимошук В. Адміністративні послуги : посібник. Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». Київ : ТОВ «Софія-А», 2012. 104 с.
5. Сіверін В.І. Адміністративно-правові засади надання дозвільних послуг суб'єктами публічної адміністрації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 ; Харк. нац. ун-т внутр. справ. Харків. 2010. 19 с.
6. Васильєва Т.С. Господарська торгівельної діяльність як об'єкт адміністративно-правового режиму. *Форум права*. 2011. № 1. С. 169–174. URL : <http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2011-1/11vtcapr.pdf>.
7. Тимошук В. Адміністративні послуги : посібник. Швейцарсько-український проєкт «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». Київ : ТОВ «Софія-А». 2012. 104 с.

